

FRAGMENTA FAUNISTICA

Fragm. faun.	Warszawa, 30.12.1998	41	19	251-254
--------------	----------------------	----	----	---------

Wiesława CZECHOWSKA, Wojciech CZECHOWSKI

Gatunki mrówek (*Hymenoptera, Formicidae*) nowe dla Niziny Sandomierskiej

Abstract. Seven ant species new to the Sandomierska Lowland (S-E Poland) are revealed. They were found in Puszcza Sandomierska (the Sandomierska Forest) in July 1998.

Key words: ants, fauna of Poland

Authors' address: Museum and Institute of Zoology PAS, Wilcza St. 64, 00-679 Warszawa, POLAND

Myrmekofauna Niziny Sandomierskiej – w porównaniu z myrmekofauną większości innych regionów geograficznych Polski – jest poznana stosunkowo słabo. Nie były tam prowadzone specjalistyczne badania faunistyczne, a dotychczasowe dane o występowaniu mrówek – raczej okazjonalne – są zawarte w kilku zaledwie pracach (KULMATYCKI 1920a,b, STAWARSKI 1966, PUSZKAR 1979, 1982, MAZUR 1983, CZECHOWSKI et al. 1997). W Katalogu Fauny Polski PISARSKI (1975) wymienił 22 gatunki mrówek wykazane z tego regionu, w tym cztery, których występowanie wymaga potwierdzenia. Późniejsze pozycje – w ciągu 23 lat – wzbogaciły tę listę zaledwie o pięć gatunków: *Myrmica lobicornis* NYL., *M. rugulosa* NYL., *M. specioides* BONDR., *M. sabuleti* MEIN. i *Camponotus ligniperda* (LATR.). Ogólna liczba żyjących w Polsce gatunków mrówek przekracza 90; CZECHOWSKI i CZECHOWSKA 1997.¹

Tygodniowy (21–27.07.1998 r.) pobyt ekipy Muzeum i Instytutu Zoologii PAN z Warszawy w Puszczy Sandomierskiej zaowocował znalezieniem tam kilku gatunków mrówek, nie znanych wcześniej z Niziny Sandomierskiej. Wy-

¹ W dotyczącej mrówek części Wykazu Zwierząt Polski (CZECHOWSKI i CZECHOWSKA 1997), a wcześniej w Katalogu Fauny Polski (PISARSKI 1975), pominięty został *Lasius myops* FOR., wykazany przez KOEHLERA (1951) z Pienin – zgodnie z ówczesnym poglądem – jako *L. flavus myops*, a obecnie uznawany za odrębny gatunek (BOLTON 1995).

kazano je na podstawie obecności robotnic (a w większości przypadków nawet gniazd), co daje pewność ich rzeczywistego związku z tym obszarem.

Leptothorax corticalis (SCHENCK, 1852)

Stanowiska: 1) nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Buda Tuszowska, urocz. U Hanusa, robotnice na dębie i lipie; 2) nadleśn. Buda Stalowska, aleja przed budynkiem Nadleśnictwa, robotnice na dębach.

Ciepłolubny gatunek południowo- i zachodnioeuropejski, sporadycznie spotykany w Europie Środkowej; na wschód sięga do Kaukazu. W Polsce bardzo rzadki, wykazany dotychczas z pojedynczych stanowisk kserotermicznych na Śląsku Górnym, Roztoczu i w Beskidzie Zachodnim, przy czym wszystkie te doniesienia wymagają potwierdzenia (PISARSKI 1975); informacja o występowaniu w Pieninach (KOEHLER 1951) okazała się błędna (rzecz dotyczyła *L. nadigi* KUTTER; CZECHOWSKA et al. 1998). Gniazduje w pęknięciach kory rosnących drzew.

Myrmica gallienii BONDROIT, 1920

Myrmica limanica ARNOLDI, 1934

Myrmica jacobsoni KUTTER, 1963

Stanowiska: 1) nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Lipie, Łąka Zuchów, 3 gniazda; 2) nadleśn. Rudnik, leśn. Czarny Las, łąka śródleśna, 6 gniazd [w obu przypadkach wilgotne łąki z sitem (*Juncus* sp.)].

Szeroko rozmieszczony (choć rzadki) gatunek, zasiedlający strefę lasów liściastych i mieszanych Eurazji; występuje w Europie Środkowej i Wschodniej oraz w Zachodniej Syberii. W Polsce wykazany dotychczas (na podstawie niewielkiej liczby stanowisk) z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej, Podlasia (w tym Puszczy Białowieskiej), Wyżyny Małopolskiej i Roztocza. Gatunek wilgociolubny, ciepłolubny, fakultatywnie halofilny; typowe dla gatunku środowiska to wilgotne łąki i bagna (RADCHENKO et al. 1997).

Myrmica schencki VIREECK, 1903

Stanowiska: 1) nadleśn. Buda Stalowska, Dąbrowskie Góry, wrzosowisko (poligon wojskowy), ♀♀; 2) nadleśn. Kolbuszowa, leśn. Morgi, skraj lasu mieszanego, ♀♀.

Gatunek transpalearktyczny; w Europie północna granica zasięgu przebiega przez Norwegię, Szwecję i Finlandię, a południowa przez Hiszpanię i Włochy. W Polsce, poza Niziną Sandomierską, nie wykazany dotychczas tylko z Gór Świętokrzyskich i Sudetów Zachodnich; wszędzie nieliczny. Politop środowisk suchych, jeden z najbardziej ciepłolubnych spośród środkowoeuropejskich gatunków *Myrmica*; występuje zarówno na terenach otwartych, jak i w miejscach nasłonecznionych w lasach (RADCHENKO et al. 1997).

Dolichoderus quadripunctatus (LINNAEUS, 1771)

Stanowiska: 1) nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Buda Tuszowska, urocz. U Hanusa, robotnice na dębie i lipie; 2) nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Stale, mały płat grądu, robotnice na dębie; 3) nadleśn. Buda Stalowska, aleja przed budynkiem Nadleśnictwa, robotnice na dębach; 4) nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Berówka, robotnice na brzozie.

Gatunek południowoeuropejski, wyspowo występuje w Europie Środkowej, na wschód sięga do Kaukazu. W Polsce znany już z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Niziny Mazowieckiej, Śląska Dolnego i Górnego, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Wyżyny Małopolskiej, Wyżyny Lubelskiej, Roztocza, Sudetów Zachodnich i Pienin. Żyje w miejscach ciepłych, w parkach, sadach, na brzegach lasów. Gniazduje w drewnie – w martwych częściach drzew i drewnianych konstrukcjach (PISARSKI 1975).

Camponotus vagus (SCOPOLI, 1763)

Stanowiska: 1) nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Krawce, urocz. Zimna Smuga, wał wydmowy, 1 gniazdo; 2) nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Berówka, urocz. Bania, piaszczysta droga leśna, 1 gniazdo; 3) nadleśn. Buda Stalowska, Dąbrowskie Góry, wrzosowisko (poligon wojskowy), liczne gniazda.

Gatunek zwartym zasięgiem obejmuje Europę Południową i Azję Mniejszą, wyspowo występując w Europie Środkowej i południowej Fennoskandii. W Polsce bardzo rzadki, znany dotychczas z kilku oderwanych stanowisk na Pojezierzu Mazurskim, Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej, w Puszczy Białowieskiej, na Wyżynie Lubelskiej, Roztoczu i w Bieszczadach (PISARSKI 1975, MAZUR 1983, 1986). Występuje w lasach w miejscach dobrze nasłonecznionych i na terenach otwartych z pojedynczymi drzewami; gniazduje w próchniejącym drewnie (PISARSKI 1975).

Camponotus fallax (NYLANDER 1856)

Stanowisko: nadleśn. Kolbuszowa, leśn. Morgi, aleja przed pałacykiem, robotnice na dębie.

Gatunek południowo- i środkowoeuropejski; przez Polskę przebiega północna granica jego zasięgu. Dotychczas wykazany z Pojezierza Pomorskiego, Niziny Mazowieckiej, Śląska Górnego, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, Wyżyny Lubelskiej, Roztocza i Sudetów Zachodnich. Żyje w ciepłych jasnych lasach liściastych i mieszanych, w parkach i starych sadach; gniazduje w drewnie rosnących drzew, najczęściej w dębach, i w drewnianych konstrukcjach (PISARSKI 1975).

Formica candida F. SMITH, 1878

Formica picea NYLANDER, 1846

Formica transcaucasica NASONOV, 1889

Stanowisko: nadleśn. Buda Stalowska, leśn. Poręby, urocz. Cietrzewiec, torfowisko, 1 gniazdo.

Gatunek lasostepów i stepów Europy Wschodniej i Azji; na północ i zachód od zwartego areału spotykany na reliktowych stanowiskach polodowcowych – na torfowiskach i łąkach wysokogórskich. W Polsce znany dotychczas z wyspowych stanowisk na torfowiskach Pojezierza Pomorskiego, Pojezierza Mazurskiego, Podlasia (w tym Puszczy Białowieskiej), Śląska Dolnego i Górnego, Roztocza i Sudetów Zachodnich (PISARSKI 1975).

Występowanie *Harpagoxenus sublaevis* (NYL.), także gatunku nowego dla Niziny Sandomierskiej, wraz z danymi o jego biologii, jest przedstawione w osobnej pracy (CZECHOWSKI i CZECHOWSKA 1999).

PIŚMIENNICTWO

- BOLTON B. 1995. A new general catalogue of the ants of the world. Cambridge, MA, 504 pp.
- CZECHOWSKA W., RADCHENKO A., CZECHOWSKI W. 1998. Ecological and taxonomic notes on *Leptothorax nadigi* KUTTER, 1925 (Hymenoptera, Formicidae) – an ant species new to Poland. Ann. Zool., Warszawa, 48: 107–118.
- CZECHOWSKI W., CZECHOWSKA W. 1997. Formicidae. W: Wykaz Zwierząt Polski, 5 (red. J. RAZOWSKI). Kraków, pp. 50–56.
- CZECHOWSKI W., CZECHOWSKA W. 1999. New sites in Poland and notes on the biology of socially parasitic ants *Formicoxenus nitidulus* (NYL.) and *Harpagoxenus sublaevis* (NYL.) (Hymenoptera, Formicidae). Fragm. faun., Warszawa (w druku).
- CZECHOWSKI W., CZECHOWSKA W., RADCHENKO A. 1997. Nowe stanowiska w Polsce rzadkich gatunków mrówek z rodzaju *Myrmica* LATR. (Hymenoptera, Formicidae). Prz. Zool., Wrocław, 41: 243–246.
- KOEHLER W. 1951. Fauna mrówek Pienińskiego Parku Narodowego. Warszawa, 55 pp.
- KULMATYCKI W. 1920a. Mrówki niektórych okolic Małopolski. Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 53/54: 157–172.
- KULMATYCKI W. 1920b. Przyczynek do fauny myrmekologicznej b. Królestwa Polskiego. Spraw. Kom. Fizjogr., Kraków, 53/54: 189–194.
- MAZUR S. S. 1983. Mrówki borów sosnowych Polski. Rozpr. Nauk. Monogr., 25, Wydawn. SGGW-AR, Warszawa, 71 pp.
- MAZUR S. 1986. Nowe stanowisko gmachówki pniowej, *Camponotus vagus* (SCOPOLI, 1763) (Hymenoptera, Formicidae) na Roztoczu. Prz. Zool., Wrocław, 30: 71–72.
- PISARSKI B. 1975. Mrówki. Formicoidea. Katalog Fauny Polski (nr 23), 26, 1, Warszawa, 85 pp.
- PUSZKAR T. 1979. The effect of sulphur industry on epigeic and soil fauna. Memorabilia Zool., Wrocław, 32: 101–118.
- PUSZKAR T. 1982. Ants (Formicidae) in the agrocenoses affected by intensive pressure of industrial emissions. Ann. UMCS, C, Toruń, 37: 105–116.
- RADCHENKO A., CZECHOWSKI W., CZECHOWSKA W. 1997. The genus *Myrmica* LATR. (Hymenoptera, Formicidae) in Poland – a survey of species and a key for their identification. Ann. Zool., Warszawa, 47: 481–500.
- STAWARSKI I. 1966. Typy gniazd mrówek i ich związki z siedliskiem na terenach południowej Polski. Zesz. Przyr. Opol. TPN, Opole, 6: 93–157.

SUMMARY

[Title: Species of ants (*Hymenoptera*, *Formicidae*) new to the Sandomierska Lowland]

Occurrence of *Leptothorax corticalis* (SCHENCK), *Myrmica gallienii* BONDR., *M. schencki* VIERECK, *Dolichoderus quadripunctatus* (L.), *Camponotus vagus* (SCOP.), *C. fallax* (NYL.), and *Formica candida* F. SMITH in the Sandomierska Forest are given. All these ant species are new to the Sandomierska Lowland (S-E Poland). They were revealed there in July 1998.